

Η έναρξη της Επανάστασης του 1821 στην Κορινθία

Το 1821 στην Κόρινθο ήταν η έδρα της μητρόπολης και η κατοικία του μητροπολίτη. Μητροπολίτης της Ιεράς Μητροπόλεως Κορίνθου, Σικυώνος, Ζεμενού, Ταρσού και Πολυφέγγους ήταν ο Κύριλλος Β΄ (1819-1836).

Η Μητρόπολη Κορίνθου είχε και μια επισκοπή, την Επισκοπή Δαμαλών, από το Σοφικό έως την Τροιζήνα, με τον επίσκοπο Ιωνά. Και οι δύο ιεράρχες έλαβαν ενεργό μέρος στον εθνικό Αγώνα.

Από το 1456 που πέρασαν οι Τούρκοι του Πορθητή Μωάμεθ τον Ισθμό έως το 1821 είναι μια μακρά περίοδος σκλαβιάς για τον τόπο μας. Η Κόρινθος υπέστη αυτό το μαρτύριο επί 334 χρόνια, με μια ενδιάμεση περίοδο 31 χρόνων κατάκτησης από τους Ενετούς (Βενετοκρατία 1684 έως 1715).

Οι ζυμώσεις για την Επανάσταση βρήκαν την Κορινθία με σημαντικότερες κεφαλές: τα αδέρφια Νοταράδες (Πανούτσο, Γιάννη, Σωτήρη και Αντρίκο), τον Θεοχαράκη Ρέντη, τον μητροπολίτη Κύριλλο και τον Οθωμανό προύχοντα Κιαμήλ μπέη, γέννημα θρέμμα Κορίνθιο, "Γερλίσιο Τούρκο" όπως τους έλεγαν τους γηγενείς Οθωμανούς. Οι σχέσεις των Γερλίσιων με τον ντόπιο πληθυσμό ήταν πιο οικείες, ενώ με τις αρχοντικές χριστιανικές οικογένειες είχαν αναπτύξει συνεργασίες και σχέσεις φιλίας και αλληλοϋποστήριξης.

Αρχές Μαρτίου του 1821 ο Κιαμήλ μπέης, ο Σωτήρης Νοταράς και ο μητροπολίτης Κύριλλος μεταβαίνουν μαζί στην Τριπολιτσά, καθώς ο Μόρα Βαλεσή (ο Τούρκος διοικητής) έχει καλέσει εκεί τις κεφαλές όλου του Μοριά, κοτσαμπάσηδες και μητροπολίτες, γιατί έχει διαρρεύσει πληροφορία ότι ετοιμάζεται εξέγερση των ραγιάδων. Η μάνα και η σύζυγος του Κιαμήλ μπέη με το χαρέμι τους και όλες οι τούρκικες οικογένειες της πόλης κλείνονται στον Ακροκόρινθο για ασφάλεια.

Από τα γειτονικά Καλάβρυτα οι προεστοί και ο μητροπολίτης των τότε Παλαιών Πάτρων, Γερμανός, (υποσημείωση: Νέαι Πάτραι ή Πατρατζίκ ονομαζόταν η σημερινή κωμόπολη Υπάτη κοντά στη Λαμία) δεν πήγαν στην Τριπολιτσά. Συγκεντρώθηκαν στην Ι. Μ. Αγίας Λαύρας στις 17 Μαρτίου 1821, ημέρα που το μοναστήρι πανηγύριζε τον προστάτη Άγιο του Αλέξιο. Προφασίστηκαν ότι έμαθαν πως θα φυλακιστούν και απείλησαν ότι θα διαμαρτυρηθούν στον σουλτάνο. Έτσι ξεκίνησαν οι πρώτες επαναστατικές ενέργειες στα Καλαβρυτοχώρια. Στις 17 Μαρτίου ο Νικόλας Σολιώτης κατ' εντολή του Παπαφέσσα και του Ζαΐμη επιτίθεται στον φοροεισπράκτορα Ταμπακόπουλο και στη φρουρά του στη θέση Χελωνοσπηλιά των Καλαβρύτων. Ενώ στις 21 Μαρτίου επιτίθενται στον πύργο του Τούρκου διοικητή Αρναούτογλου, τον συλλαμβάνουν και κηρύσσουν ελεύθερα τα Καλάβρυτα.

Ο Μόρα Βαλεσή στην Τριπολιτσά οργίστηκε, και διέταξε να φυλακίσουν στο υπόγειο του σεραγιού όλους τους δεσποτάδες και τους προεστούς που είχαν πάει για τη σύσκεψη. Τους πέρασαν χαλκά στον λαιμό και τους έδεσαν με αλυσίδες σε δύο σειρές, δεσποτάδες και αρχόντους. Εκεί μαρτύρησαν για το γένος και αρκετοί άφησαν την τελευταία τους πνοή, ώσπου να έρθει ο Κολοκοτρώνης ελευθερωτής -για όσους άντεξαν- όταν έγινε η κατάληψη της Τριπολιτσάς, στις 26 Σεπτεμβρίου 1821.

Σημειώνουμε ότι οι Κορίνθιοι εκπρόσωποι δεν υπέστησαν εκείνο το φοβερό μαρτύριο, χάρη στη φιλία τους με τον Κιαμήλ μπέη. Ο μητροπολίτης Κύριλλος και ο Σωτηράκης Νοταράς φιλοξενήθηκαν στο αρχοντικό του Κιαμήλ, στην Τρίπολη. Για την ιστορία, να πούμε ότι ένας ακόμα άρχοντας δε φυλακίστηκε, ο Δημήτριος Ροδόπουλος από τους προεστούς του Αιγίου, ο οποίος την τελευταία στιγμή δείλιασε και αλλαξοπίστησε.

Παρά τις αρχικές αρνήσεις και τους εύλογους δισταγμούς των τοπικών ηγητόρων των Ελλήνων, ο χείμαρρος του επαναστατικού ξεσηκωμού άρχισε να φουσκώνει ορμητικά και να εξαπλώνεται στην Πελοπόννησο. Στα μέσα Μαρτίου εκδηλώνονται επαναστατικές δραστηριότητες και στην περιφέρεια της Κορίνθου, όπως:

α) Στην Ιερά Μονή Αγ. Γεωργίου Φενεού υπό τον ηγούμενο Ναθαναήλ και τον καπετάνιο Παπανίκα από την Καστανιά.

β) Στην Παναγιά του Βράχου της Νεμέας υπό τον ηγούμενο Δανιήλ Παμπούκη και τον τοπικό καπετάνιο Γεώργιο Δανόπουλο,

γ) Στην Περαχώρα και στα ανατολικά της Κορινθίας από τον καπετάνιο Γιάννη Χατζη-Μελέτη και τον Περαχωρίτη, πρώην γραμματέα του Κιαμήλ μπέη, Γεώργιο Διδασκαλόπουλο.

Στη πόλη της Κορίνθου όμως επικρατεί ακόμα μια περίεργη ηρεμία...

Δε φαίνεται να συμμετέχει στον ξεσηκωμό, ενώ ο Αντρίκος Νοταράς βρίσκεται εθελοντικώς μαζί με την οικογένεια του Κιαμήλ Μπέη μέσα στο Κάστρο του Ακροκορίνθου, ως εγγυητής της ειρήνης και της ασφάλειάς τους.

Στις 4 Απριλίου 1821 έρχεται με ενόπλους στην Κόρινθο ο Παπαφλέσσας και ξεσηκώνει τον κόσμο. Έτσι εισήλθε η πόλη στην Επανάσταση. Ήταν Κυριακή των Βαΐων. Οι Κορίνθιοι ενθαρρύνονται και πολιορκούν το κάστρο. Γιόρτασαν Πάσχα στις 10 Απριλίου ελεύθεροι μέσα σε επαναστατικό ενθουσιασμό.

Όμως το όνειρό τους κράτησε μόνο 19 ημέρες, αφού στις 23 Απριλίου το πρωί εμφανίζεται στον κάμπο του Λεχάιου τουρκικός στρατός 5.000 ανδρών με επικεφαλής τον Κεχαγιάμπη. Με το που βλέπουν τη σκόνη που σηκώνει το τουρκικό λεφούσι, οι Κορίνθιοι έντρομοι εγκαταλείπουν την πόλη τους. Ο Παπαφλέσσας πριν φύγει κι αυτός, διατάζει να κάψουν τα τζαμιά και τα τούρκικα αρχοντικά και οπωσδήποτε το σεράγι του Κιαμήλ μπέη.

Εκείνο το σεράγι ήταν σωστό παλάτι! ένα συγκρότημα κτιρίων, με εκπληκτικής ομορφιάς κήπο, με χαρέμια, λουτρά, χαμάμ, τζαμί, εργαστήρια, αίθουσες διοικητικών υπηρεσιών, ξενώνες κ.λπ. Επιφανείς Ευρωπαίοι περιηγητές και ανώτατοι αξιωματούχοι έβρισκαν εκεί φιλοξενία. Εάν δεν το κατέστρεφε ο Παπαφλέσσας, θα ήταν σήμερα αρχιτεκτονικό στολίδι της οθωμανικής αρχιτεκτονικής στον Μοριά.

Δε συμφώνησε ο Θεοχαράκης Ρέντης και προσπάθησε να εμποδίσει τον παπα-επαναστάτη. Ο Παπαφλέσσας όμως αντέτεινε ότι όσο το σεράγι του Κιαμήλ μπέη μένει ορθό, οι Κορίνθιοι δεν πρόκειται να επαναστατήσουν.

Η Νουρή μπεγίνα, η μάνα του Κιαμήλ μπέη, βλέποντας από το κάστρο ότι καίγεται το παλάτι της, αφηνιάζει και δίνει εντολή να αποκεφαλίσουν τον Αντρίκο Νοταρά και να πετάξουν το σώμα του από τα βράχια.

Ο Κεχαγιάμπης μπαίνει στην φλεγόμενη πόλη και την αποτελειώνει, καίγοντας με τη σειρά του ελληνικά αρχοντικά και εκκλησιές.

Όταν όμως λίγες ημέρες αργότερα αναχωρεί με το στρατό του προς την Τριπολιτσά, οι Κορίνθιοι επανέρχονται και η πολιορκία ξεκινά και πάλι.

* * *

Δεύτερη Πολιορκία

Επιστρέφουν στην Κόρινθο οι Έλληνες στις αρχές του Μάη 1821 και ξεκινούν τη δεύτερη πολιορκία του Ακροκορίνθου. Επικεφαλής των πολιορκητών είναι ο Καλαβρυτινός Αναγνώστης Πετμεζάς και ο Υδραίος Κωστής Μεθενίτης. Τρία κανόνια, αγορασμένα με έρανο των Υδραίων Φιλικών, υπό τις διαταγές του Υδραίου καπετάνιου Δημήτρη Κριεζή, μεταφέρθηκαν στο απέναντι μικρό καστράκι (Μόντ Εσκουβέ, Πεντεσκούφι) κι έκαναν αρκετή ζημιά στους έγκλειστους του κάστρου.

Η πολιορκία περισφίγγεται, ώσπου οκτώ μήνες μετά οι Τούρκοι αναγκάστηκαν να παραδοθούν με συνθηκολόγηση που κανονίστηκε το πρωί της 14ης Ιανουαρίου του 1822.

Μετά την υπογραφή της συμφωνίας πήρε ο Θεόδωρος Κολοκοτρώνης άνδρες από τα στρατιωτικά σώματα και με τη συνοδεία του επισκόπου Δαμαλών Ιωνά, του Φωτάκου, του Πετμεζά και άλλων έφτασε στη μεσημβρινή πύλη του Ακροκορίνθου. Εκεί τον υποδέχτηκαν οι Τούρκοι αγάδες με επικεφαλής τον φρούραρχο Ασλάν Μπέη, που του παρέδωσε τα κλειδιά του κάστρου, τονίζοντας τη φράση: «Χαλάλι σας! Χαλάλι σας!»

Ο Κολοκοτρώνης σταύρωσε τρεις φορές το πάνω μέρος της πύλης με την Ελληνική σημαία και βροντοφώναξε: «Εμπάτε, Έλληνες!» Κι ενώ ο ηρωικός επίσκοπος Ιωνάς καβάλα στο άλογό του ύψωνε το σταυρό και ευλογούσε τα μπαρουτοκαπνισμένα παλληκάρια και οι βράχοι αντιλαλούσαν από ζητωκραυγές και τουφεκιές, ο γέρος του Μοριά, σκαρφαλωμένος στο πιο ψηλό σημείο του Κάστρου, έστηνε την Ελληνική σημαία. Ήταν η γαλανόλευκη με το σταυρό, στο σχέδιο που μόλις πριν λίγες ημέρες είχε εγκρίνει η Εθνική Συνέλευση της Επιδαύρου και που για πρώτη φορά κυμάτιζε στον ελεύθερο ελληνικό ουρανό.

Όμως, ο Κολοκοτρώνης απομακρύνθηκε σκόπιμα από την Κόρινθο, και η λαμπρή αυτή επιτυχία των ελληνικών δυνάμεων αμαυρώθηκε στη συνέχεια από λαφυραγωγία και διαρπαγή του σημαντικού πλούτου που βρέθηκε στο κάστρο (και που σύμφωνα με το δίκαιο του πολέμου ανήκε στο ελληνικό δημόσιο, αφού η παράδοση είχε γίνει με συνθήκη κι όχι με έφοδο).

Το όργιο της λεηλασίας των λαφύρων ακολούθησε η καταρράκωση της συμφωνίας, που προέβλεπε την προστασία των Τούρκων και την ασφαλή διεκπεραίωσή τους σε τουρκικά εδάφη.

Από τους περίπου 600 που παραδόθηκαν, κανείς στο τέλος δεν επέζησε. Κατά τη μεταφορά τους ως στα πλοία που ήσαν στο Λουτράκι, υπέστησαν επιθέσεις από ομάδες ατάκτων, ληστεύτηκαν, γυναικόπαιδα αρπάχτηκαν και άντρες σφαγιάσθηκαν.

Οι εναπομείναντες μαρκαρίστηκαν σε δύο καράβια που: «κατά δυστυχίαν, τρικυμίας επιπεσούσης, εις την θάλασσαν επνίγησαν άπαντες». Αυτά γράφει ο ιστορικός Φραντζής, ενώ άλλοι αμφισβητούν το φυσικό φαινόμενο και αποδίδουν σε δόλο και σκοπιμότητα τον πνιγμό των άοπλων Τούρκων.

Την ίδια περίοδο (στις 17 Ιανουαρίου 1922) η Εθνοσυνέλευση της Επιδαύρου ορίζει την Κόρινθο ως έδρα της προσωρινής διοίκησης της Ελλάδας.

Πρόκειται για ιστορική τιμή που αξιώθηκε η Κόρινθος και που ίσχυσε ως τα τέλη Μαΐου του 1822, όταν η διχόνοια είχε αρχίσει να διαιρεί τους αγωνιστές και η φήμη της καθόδου προς τον νότο της στρατιάς του Δράμαλη παρέλυε τις πολεμικές τους αντιστάσεις.

Κατάληψη του Ακροκόρινθου από τον Δράμαλη

Με την εμφάνιση του Δράμαλη στον Ισθμό, στις 6 Ιουλίου 1822, η Κόρινθος εγκαταλείπεται από τις ελληνικές δυνάμεις. Το εξωφρενικότερο είναι που εγκαταλείπεται απολέμητα ακόμα και το περιτείχιστο κάστρο της.

Ο φρούραρχος Ιάκωβος Θεοδωρίδης, παρά το ηχηρό προσωνύμιο που έφερε ως «Αχιλλέας», σαν είδε τη σκόνη που σήκωναν τα λεφούσια του τουρκικού στρατεύματος, δέιλιασε, μάζεψε τους 150 άντρες που είχε στις διαταγές του και έφυγε από την Τενεατική πύλη (της Δραγονέρας). Προηγουμένως όμως σε συμφωνία μαζί του, ο σπλαρχηγός Δημήτρης Μπενάκης, ο υποφρούραρχος Διαμαντής Λαλάκας και ο ηγούμενος της μονής Φανερωμένης Παρθένιος Βλάχος, εκτελούν εν ψυχρώ τον Κιαμήλ Μπέη στον χώρο που τον κρατούσαν φυλακισμένο.

Την άλλη μέρα, 7 Ιουλίου 1822, ο Δράμαλης ανεβαίνει με επισημότητα στον Ακροκόρινθο ως ελευθερωτής. Του επιφυλάσσουν λαμπρή υποδοχή η χήρα και η μητέρα του Κιαμήλ Μπέη ντυμένες με πολυτελέστατα πέπλα ανάμεσα σε πλούσια στολισμένες θεραπεινίδες και του αποκαλύπτουν ένα πηγάδι με κρυμμένα 40.000 πουνγκιά γεμάτο χρυσά νομίσματα.

Για να τιμήσει τη χήρα του Κιαμήλ Μπέη, την πανέμορφη Γκιούλ Χανούμ ο Δράμαλης, την παντρεύτηκε πάνω στον Ακροκόρινθο με ανατολίτικη μεγαλοπρέπεια. Και για ικανοποίηση του χθεσινού της πένθους, αντί άλλου μνημείου στη μνήμη του δολοφονημένου συζύγου της, διέταξε κι έχτισαν ζωντανούς στα τείχη τους καλύτερους Έλληνες που έσερνε αιχμαλώτους μαζί του από τη Ρούμελη και κρέμασε κατωκέφαλα δύο σεβάσμιους ιερείς.

Τέσσερις μόνο μέρες έμεινε στο κάστρο για να χαρεί το γάμο του ο Δράμαλης, και στις 12 Ιουλίου φεύγει περήφανος για την Τριπολιτσά, για να διαλύσει όπως πίστευε κι εκεί την Επανάσταση.

Είναι γνωστή η κατάληξη αυτής της εκστρατείας με τους 30.000 άντρες του, που στις 26 - 27 κι 28 Ιουλίου του 1822 έπαθε οικτρή καταστροφή στα στενά των Δερβενακίων (η νίλα του Δράμαλη).

Ταπεινωμένος και περιφρονημένος επιστρέφει και κλείνεται στον Ακροκόρινθο, όπου πεθαίνει λίγους μήνες αργότερα από μαρασμό, στις 8 Δεκεμβρίου 1822.

Οι 4.000 εναπομείναντες Τούρκοι της περίφημης στρατιάς του, αποδεκατίζονται λίγο αργότερα στη μάχη της Ακράτας και έτσι ο Κορινθιακός κάμπος ανασαίνει και πάλι ελεύθερος. Ο Ακροκόρινθος όμως παραμένει στα χέρια των Τούρκων.

Τρίτη Πολιορκία (η τελική)

Στον Ακροκόρινθο βρίσκονται 415 ταμπουρωμένοι Τουρκαλβανοί με αρχηγό τον Αλβανό Αβδουλάχ Μπέη.

Στις αρχές του 1823 ξεκινάει για τρίτη φορά πολιορκία του Ακροκορίνθου απ' τις Ελληνικές επαναστατικές δυνάμεις.

Η Εθνική Συνέλευση του Άστρους διορίζει αρχηγό της πολιορκίας τον νεαρό Κορίνθιο Ιωάννη Σωτ. Νοταρά. Τον Ιούνιο έρχεται συμπολεμιστής του και ο πορθητής του Παλαμηδίου, Στάικος Σταϊκόπουλος, ενώ τον Οκτώβρη, για να πιεστούν ακόμα περισσότερο τα πράγματα, διορίζεται από το Εκτελεστικό και ο Γενναίος Κολοκοτρώνης.

Όταν πια κάθε ελπίδα διαφυγής ή σωτηρίας απ' έξω για τους έγκλειστους είχε αποκλειστεί, ένας Τούρκος αξιωματούχος του Ακροκορίνθου, ο Χαλήλ Αγάς, συναντήθηκε με τον Στάικο Σταϊκόπουλο και υπέβαλε προτάσεις για την παράδοση του κάστρου. Ο κυριότερος όρος ήταν να παραδοθούν στον Θεόδωρο Κολοκοτρώνη, γιατί μόνο αυτόν θεωρούσαν «μπεσαλή», ικανό να κρατήσει τον λόγο του και να μη σφαγούν οι αιχμάλωτοι.

Πραγματικά, η ελληνική πλευρά στέλνει τον Θεόδωρο Κολοκοτρώνη μαζί με τον Νικητάρá από το Εκτελεστικό και τους Νίκο Λουμάνη και Σωτηράκη Νοταρά από το Βουλευτικό, για να φροντίσουν τις λεπτομέρειες της παράδοσης. Μετά από επίμονες διαπραγματεύσεις ο φρούραρχος Αβδουλάχ Μπέης και ο Θεόδωρος Κολοκοτρώνης κατέληξαν σε συμφωνία.

Η συνθήκη παράδοσης υπογράφηκε στις 19 Οκτωβρίου 1823, αλλά οι Τουρκαλβανοί άφησαν το Κάστρο στις 26 Οκτωβρίου, γιατί στο μεταξύ έγινε απογραφή των πραγμάτων που ήσαν μέσα και θα περιέρχονταν στους Έλληνες.

Το μεσημέρι της 26ης Οκτωβρίου 1823, ανήμερα του Αγίου Δημητρίου, 300 Τουρκαλβανοί και 60 γυναίκες εγκατέλειπαν τον Ακροκόρινθο στα χέρια των Ελλήνων.

Τους συνόδευαν ο Κολοκοτρώνης και ο Υψηλάντης μέχρι το Παλαιό Καλαμάκι, όπου και τους επιβίβασαν όλους σώους σε δύο πλοία Αυστριακά και σ' ένα τρίτο με Ιόνιο σημαία...

Με την αποχώρηση των Τούρκων άρχισε μεγάλο πανηγύρι πάνω στον Ακροκόρινθο, Έγινε αγιασμός και επίσημη δοξολογία από τον μητροπολίτη Κορίνθου Κύριλλο και τον επίσκοπο Δαμαλών Ιωνά.

Ο τόπος τριγύρω αντιλαλούσε από τις κανονιές και τις ζητωκραυγές και οι μπαρουτοκαπνισμένοι Έλληνες φιλούσαν ο ένας τον άλλον με δάκρυα χαράς. Οι ψησταριές με τα αρνιά έδιναν κι έπαιρναν. Φορτώματα κρασιού και ρετσινιού έφταναν κάθε λίγο από το Σοφικό και την Περαχώρα, ενώ χοροί, τραγούδια και λαϊκά όργανα δημιουργούσαν μian ατμόσφαιρα χαράς και πανηγυριού από το πρωί μέχρι το βράδυ.

Ο Ακροκόρινθος αστραποβόλουσε από τις θεόρατες φλόγες των ρετσινιών και τις μπαταριές των όπλων που διαλαλούσαν το χαροποίο μήνυμα της νίκης και της λευτεριάς. Το

πιο λαμπρό κάστρο του Μοριά, Το «Άστρον της Ελλάδος» ανάσαινε υπερήφανο προπύργιο
ελευθερίας και εθνικής υπερηφάνειας.

Επιμέλεια κειμένου: Γιάννης Δ. Μπάρτζης, δρ.φ.